

6 Groot, sterk, gevaarlijk of met bovennatuurlijke krachten. Veel monsterdieren in de kunst zijn een mix van realiteit en rijke fantasie.

28 Met karton, pakpapier, tape en een oneindige hoeveelheid nietjes maakt Couzijn van Leeuwen beelden als uit een *Wunderkammer*.

46 Van purperslak tot zeekat, door de eeuwen heen zijn dieren gebruikt als grondstof voor de meest sprankelende verfkleuren.

54 Of het nu een hond, konijn of rijnpaard is, Tom Claassen weet dieren in een ogenschijnlijk eenvoudige beeldtaal treffend te karakteriseren.

60 Minder bekend dan zijn pointillistische werk, maar zeker zo prachtig: de licht-donkertekeningen van Seurat.

64 Vanwege zijn bonkige stijl was Jean Brusselmans heel lang een kunstenaar voor kunstenaars. Ten onterechte bleef hij uit het zicht van het grote publiek.

68 Van grottekeningen via 'Las Meninas' naar kunstkippen: in de kunst zijn er hoofddieren en bijdieren.

74 De Rot, De Vluggen en mannen op te kleine paarden: paardenportretten in Palets Passie.

78 Anke Roder scheert in vogelvlucht over de vogels in de springlevende kunst van nu.

86 Clara en François: neushoorns in de kunstwerken van Salvador Dalí, Albrecht Dürer en Pietro Longhi.

6 Monsterdieren
12 Joost van den Toorn: 'Beelden maken is vooral kijken'

18 Morandi in Frylân

22 Column Atte Jongstra

28 Couzijn van Leeuwen helpt eigenhandig de evolutie

34 Restauratie-ethiek: ingreep op een puntgaaf schilderij

38 Hiroshi Sugimoto: museumdieren voor de eeuwigheid

42 À la girafe

46 Van purperslak tot zeekat: dieren als kleurrijk schildermateriaal

54 Tom Claassen: dieren die het ook niet weten

60 Palets passie

64 Jean Brusselmans: bonkig tegen de keer in
68 Hoofddieren, bijdieren en mythologische dieren

74 Palets passie

78 Column Anke Roder

84 Art Breda

86 Clara en François: neushoorns in de kunst

90 Palets passie

92 Kunst in Zicht

96 In het volgende nummer

uitgave
394
april/mei
2018

Jeroen Allart (1970), *Twee meeuwen*, 2014

PAGINA
46

12 Joost van den Toorn geeft met zijn beelden geen mening: 'Antwoorden zoek ik niet. Maar ik wil het wél over iets hebben.'

18 Verbazing en verwondering: Morandi in Friesland.

22 Ook het werkpaard, de melkkoe en de schildersezel zijn niet altijd aan het werk. Atte Jongstra vraagt zich af: wat doen ze in hun vrije tijd?

34 Waarom een ingreep doen op een puntgaaf schilderij? Michel van de Laar over restauratie-ethiek.

38 In zijn dioramafoto's legt Hiroshi Sugimoto museumdieren vast voor de eeuwigheid.

42 De komst van een giraf in Frankrijk bracht in 1827 een rage teweeg. Kleding, kapsels, behang en zelfs hoofdkussens – alles moest *à la girafe* zijn.

Inhoud

1992. We reden met de auto door de heuvels rondom Bologna. Het landschap is daar heuvelachtig en mooi, maar niet spectaculair. Het is alsof mens en natuur een verstandhouding hebben. Het land kan bewerkt worden, maar met beleid en respect. Het verdraagt geen wilde fratsen. Kortom, je kreeg al rijdend een evenwichtige landschapservaring.

Morandi in Fryslân

We zagen in een van de dorpjes, het zou bij Grizzana – Giorgio Morandi (1890-1964) had daar een buitenhuisje – geweest kunnen zijn, een dorps huis. Op een bord stond vermeld: expositie Morandi. Tsjá... Bologna en Morandi zijn een twee-eenheid. We gingen er kijken uit nieuwsgierigheid, maar met weinig verwachting. Er zouden toch geen echte Morandi's te zien zijn. Wellicht posters of een hommage door plaatselijke kunstenaars. Maar nee, aan

de houten wanden hingen prachtige kleine schilderijen van het landschap waar we zojuist doorheen waren gereden. We kenden natuurlijk de geschilderde potjes, vazen en flessen, die we al uitgebreid hadden bekeken in het destijds pas geopende Museo Morandi.

Landschap als stilleven

Deze voor ons onbekende landschappen waren qua techniek, de stoeve penseelstreek

Giorgio Morandi, Landschap, 1941, olieverf op doek, 32,5 x 40 cm, National Gallery of Slovenia, Ljubljana

en bestorven kleuren niet anders dan de stilleven. Morandi had het landschap rondom Bologna veranderd in stilleven, perfect passend bij dit ordelijk door de mens ontgonnen landschap. De eenvoudige houten wanden bleken de ideale drager voor de geschilderde juweeltjes. Beter dan de saaie schone wanden waarop zijn schilderijen in het Museo Morandi werden gepresenteerd. De lange reeks stilleven ging je daar op een gegeven moment vervelen. Deze 'schuur' was de perfecte en onverwachte locatie. Het landschap omringde je, een landschap van en door Morandi geschilderd.

Friesland

Sober is het woord dat je te binnen schiet als

je naar het werk van Morandi kijkt. De penseelstreken zijn kort, zuinig, maar wel gevoelig. Soms zoeken ze aarzelend het onderwerp, soms gaan ze stoer en doeltreffend op hun doel af. Deze mix is bijzonder en maakt de stilleven levendig. Het is een voorrecht het werk nu in Museum Belvédère te kunnen bekijken. Het Friese landschap voelt ook een beetje Morandi-achtig aan, sober en zonder poespas. Het was eigenlijk een voor onmogelijk gehouden tentoonstelling, maar mede dankzij de bemiddeling van kunstenaar Ada Duker kon de hartenwens van directeur Han Steenbruggen werkelijkheid worden. Vijftien schilderijen uit Museo Morandi zijn van Bologna naar Heerenveen vervoerd, aangevuld met schilderijen en etsen van andere bruikleengevers.

De groene barak waarin Couzijn van Leeuwen (1959) zijn beelden maakt, staat gehurkt onder hoge beukenbomen van een landgoed in Driebergen. Eenmaal binnen stap je in een stille fantasiewereld die, net als in een sprookje, ongemerkt tot leven komt.

Tekst Ronald Ruserler **Beeld** Couzijn van Leeuwen

COUZIJN VAN LEEUVEN HELPT EIGENHANDIG DE EVOLUTIE

Couzijn van Leeuwen, *Atelieroverzicht met vogels*, 2017, karton en structuurbehang

Nicolas Huet de Jongere, *De giraf van Charles X*, 1827, aquarel, Morgan Library and Museum, New York

à la girafe

Tekst & Beeld Merel van den Nieuwenhof

De giraf: een exotisch en elegant dier dat met zijn ranke lange nek, uitzonderlijke lichaamsproporties en sierlijke wimpers nog altijd tot de verbeelding spreekt. Beeld je eens in hoe dat eeuwen geleden was. Om voor het eerst oog in oog staan met dit imposante dier, dat men hooguit van bestiaria kende. Het overkwam de Fransen in de herfst van 1826, nadat de Egyptische onderkoning Mohammed Ali drie Europese vorsten een diplomatiek cadeau gaf in de vorm van een giraf.

Het was niet de eerste giraf in Europa. Julius Caesar bracht een *camelopardalis* (vanwege de uiterlijke gelijkenissen met een kameel en een luipaard zo genoemd door de Romeinen) uit Egypte mee. In de vijftiende eeuw had de Florentijnse Lorenzo de' Medici eveneens een giraf. Voor het grote publiek, en dus ook voor de vroeg negentiende-eeuwse Fransman, was de aanblik van het dier echter nieuw. Vanaf het moment dat de giraf na een lange bootreis aankwam in Marseille ontstond een girafomanie.

Kralenbeursje met afbeelding van giraf, Frankrijk, ca. 1827, Tassenmuseum Hendrikje, Amsterdam

Stoet door Frankrijk

Ze overwinterde daar, kreeg schoeisel en een waterdichte jas aangemeten en begon toen aan een wandeltocht van honderden kilometers richting de hoofdstad. De begeleidende stoet bestond onder andere uit haar twee verzorgers, koeien om haar te voeden met melk, een Franse wetenschapper van de Jardin des Plantes en politie-escorte. Later werd het gezelschap uitgebreid met cavalieristen om de menigte op afstand te houden, want onderweg trok de exotische bezienswaardigheid veel bekijks. Koning Charles X verzuchtte dat hij zelf de laatste zou zijn om zijn cadeau te aanschouwen.

Hype

Tegen de tijd dat de giraf in Parijs was aangekomen en werd 'tentoongesteld' in de Jardin des Plantes had de hype grote vormen aangenomen. Naar verluid kwamen er in enkele maanden tijd meer dan zeshonderdduizend bezoekers op af, die elkaar verdrongen om een glimp van de giraf op te vangen, als we een spotprent van Henri-Daniel Plattel mogen geloven. Kranten berichtten dat men het in de hoofdstad nergens anders meer over had. Het dier werd in de twintigste eeuw Zarafa (naar het Arabische

woord voor giraf) genoemd, maar was tijdens haar leven in Frankrijk simpelweg bekend als *la girafe*. Er was er maar één van, dus waarom een naam toekennen ter onderscheid?

Alles giraf

De komst van de giraf bracht een rage teweeg met girafmotieven op behang, stoffen, porselein, wijnglazen, hoofdkussens en accessoires. Dames droegen

Japon met giraffenkleur en -print, ca. 1827, uit: *The Repository of Arts, Literature, Fashions &c. (Third Series, Volume 10)*

CLARA EN FRANÇOIS NEUSHOORN IN DE KUNST

Tekst & Beeld Eric Bos

Salvador Dalí in de dierentuin. Dat willen we zien. Het is zomer 1955 en de grote meester zit in de Zoo de Vincennes bij Parijs, gezeten op de rand van een kruiwagen, te schilderen. In het dierenverblijf waar hij op uitkijkt, loopt een neushoorn wat onrustig heen en weer. Op de nagemaakte rots is een reproductie van 'De kantkloster' van Vermeer geplakt. Het meisje zit nietsvermoedend te handwerken, niet wetende dat het de bedoeling van Dalí is dat het dier, dat naar de naam François luistert, zijn hoorn in de reproductie prikt.

ntussen schildert Dalí rustig verder. Het moet een kopie worden van Vermeer, kondigt hij aan. Maar uiteindelijk schildert hij alleen maar een aantal keer de hoorn van de rhinoceros. Het is een performance, zoals de Spaanse koning van het surrealisme wel vaker deed. Met veel bravoure en schijnbewegingen.

Toneelstuk

De keuze voor Vermeer had ermee te maken dat hij als negenjarig jongetje 'De kantkloster' in het Louvre in Parijs zag en er zo van in de war raakte dat hij op volwassen leeftijd, weifelend tussen bewondering en vernietigingsdrang, besloot om zijn toneelstukje in de dierentuin op te voeren. Stond de rhinoceros immers niet voor de mannelijke seksualiteit, waarbij de hoorn het onschuldige kantklostertje zou ontieren?

Kanten pantser

Het is 1956 en Dalí schiept een bronzen beeld van de rhinoceros, waarvan afgietsels op verschillende pleinen in de wereld zouden verrijzen. Dalí gebruikte niet de rhinoceros in de Zoo

'Alsof het dier een jurkje van kant om zijn bonkige lichaamsvormen draagt'

de Vincennes als model, maar de houtdruk die de Duitse kunstenaar Albrecht Dürer in 1515 van het dier vervaardigde. Daarop zien we een wonderbaarlijk monster, dat iets weg heeft van een militaire tank. De pantserplaten van Dürers neushoorn zien er prachtig versierd uit, alsof het dier een jurkje van kant om zijn bonkige lichaamsvormen draagt. Dalí noemde zijn neushoornbeelden dan ook 'Rhinoceros dressed in lace', waarmee hij eveneens aan Vermeer refereerde.

Salvador Dalí in 1955 in de Zoo de Vincennes. Op de achtergrond De Kantkloster van Vermeer met rechts François, de neushoorn.